

УДК 811:37.026:378.147

ВИКОРИСТАННЯ ПРИНЦИПІВ АВТОНОМІЇ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ТА ІНТЕГРОВАНOSTІ НАВЧАННЯ ВИДІВ МОВЛЕННЕВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В ПРОЦЕСІ НАВЧАННЯ ЧИТАННЯ У НЕМОВНОМУ ВИЩОМУ НАВЧАЛЬНОМУ ЗАКЛАДІ

Юлія ДЕГТЯРЬОВА, Віра ТЮТЮННИК (Дніпро, Україна)

e-mail: acaciawriter99@gmail.com

ДЕГТЯРЬОВА Юлія, ТЮТЮННИК Віра. ВИКОРИСТАННЯ ПРИНЦИПІВ АВТОНОМІЇ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ТА ІНТЕГРОВАНOSTІ НАВЧАННЯ ВИДІВ МОВЛЕННЕВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В ПРОЦЕСІ НАВЧАННЯ ЧИТАННЯ У НЕМОВНОМУ ВИЩОМУ НАВЧАЛЬНОМУ ЗАКЛАДІ

У статті розглядається використання принципів автономії навчальної діяльності та інтегрованості навчання видів мовленнєвої діяльності в процесі навчання читання у немовному вищому навчальному закладі. Зокрема аналізуються навчання найбільш ефективних стратегій читання, проблемний підхід і методика SQ3R як основні шляхи реалізації принципу автономії навчальної діяльності в читанні.

Ключові слова: автономія навчання, інтегрованість навчання, види мовленнєвої діяльності, проблемний підхід, метод SQ3R, комунікативна компетенція

DEGTYARIOVA Yuliya, TIUTIUNNYK Vira. PRINCIPLES OF LEARNER'S AUTONOMY AND FOREIGN LANGUAGE SKILLS INTERGRATION IN TEACHING READING FOR SPECIFIC PURPOSES IN A NON-LINGUISTIC HIGHER EDUCATION INSTITUTION

The paper discusses two principles of teaching English reading skills to students majoring in non-linguistic specialisms at tertiary schools: the principle of learner's autonomy and the principle of integrating foreign language speaking, listening, reading, and writing skills in the FL learning process. The paper examines the effectiveness of the SQ3R technique and a problem-based approach as a learning strategy for effective reading for professional purposes. Today's foreign language teaching methods are based on the belief that students should be as autonomous or independent as possible in the process of learning the target language and the communication skills in that language. The tendency of introducing autonomous learning into the classroom has been especially pronounced in teaching and learning a foreign language. Learner autonomy in foreign language education primarily means that students themselves construct their own target communication knowledge and competences. Skills are the building blocks and effective elements in the process of language development. In order to make the comprehensive and complex process of language learning simple and effective, skills integration can be an integral part of teaching language. Integrating language skills helps language learners to develop their ability in using two or more of the four skills in contexts and real life situations. The importance of language skills integration is much greater than for courses of General English. This is because in professional activities of a specialist the four basic types of communicative activities are naturally integrated due to professional requirements.

Key words: autonomous learning, integration of language skills, problem-based approach, the SQ3R technique, communicative competence.

Зважаючи на те, що іноземна мова в будь-якому закладі освіти вивчається для спілкування в усній та писемній формах, перебудова процесу навчання іноземних мов у вищих закладах освіти повинна концентруватися на вдосконаленні навчання видів мовленнєвої діяльності – говоріння, читання, аудіювання та письма. Таке навчання має на меті формування іншомовної комунікативної компетенції у цих видах, оскільки саме через таку компетенцію здійснюється мовленнєва комунікація. Для реалізації цієї мети потрібна сучасна методика формування мовленнєвих компетенцій у всіх видах іншомовної мовленнєвої діяльності, яка повністю відповідала б сучасним вимогам та досягненням.

Однією з таких вимог є дотримання загальнометодичного принципу взаємопов'язаного навчання видів мовленнєвої діяльності, особливо у навчанні іноземної мови для ділового спілкування.

Ще одним завданням у галузі навчання ІМ, у зв'язку із прагненням України вступити до Ради Європи, є підготовка студентів до самостійного навчання впродовж усього життя. З цією метою все більше уваги приділяється організації самостійної роботи студентів, під час якої в них формується навчальна компетенція. Сформуванню такої здатності – означає озброїти студента навичками й вміннями самостійної діяльності, навчити його самостійно поповнювати, уточнювати, критично переоцінювати свої знання з метою їх подальшого розвитку та використання в професійних інтересах.

Реальні потреби в житті реалізуються лише через діяльність. Звідси випливає, що одним з першорядних завдань сучасної освіти є підготовка майбутніх фахівців до незалежності дій, розвиток уміння автономно приймати рішення й самостійно нести відповідальність і ризики за свої дії. Автономне навчання – це навчання студентів стратегіям самостійного оволодіння тим, що їм потрібно знати.

У зв'язку з вищевикладеним актуальною стає проблема формування в студентів навичок та вмінь самостійної роботи з іншомовним текстом. Загальновідомо, що значну частину професійної інформації іноземною мовою фахівець у майбутньому після закінчення вищого навчального закладу (ВІЗ) в умовах України, як правило, одержує через читання текстів ділової тематики. Уміння самостійно здійснювати діяльність іншомовного читання набуває особливого значення в зв'язку з необхідністю інтеграції української соціально-економічної системи в європейську й міжнародну, що спричиняє розширення контактів у межах ділової сфери. А це передбачає уміння майбутнього фахівця ефективно використовувати комп'ютерні програми, читати ділову документацію та інше. Робота з іншомовним текстом у друкованому вигляді чи з екрана дисплея в однаковій мірі являє собою самостійну діяльність, підготовка до якої та навчання спеціальних навичок та вмінь стають важливим та актуальним завданням з початкового етапу вивчення іноземної мови у ВНЗ.

Таким чином метою цієї статті є розгляд та аналіз використання принципів автономії навчальної діяльності та інтегрованості навчання видів мовленнєвої діяльності в процесі навчання читання у немовному вищому навчальному закладі.

Реальні потреби в житті розкриваються тільки через діяльність. Звідси випливає, що одним з першорядних завдань сучасної освіти є підготовка майбутніх фахівців до незалежності дій, розвиток уміння автономно приймати рішення й самостійно нести відповідальність і ризик за свої дії/діяльність.

Під автономністю мається на увазі, що індивідууми бажають і можуть відповідним чином і ефективно здійснювати контроль над своїми власними справами [3, с. 15].

Автономія студентів при вивченні іноземної мови передбачає автономне навчання [10, с. 8]. Це не навчання студентів того, що вони повинні знати іноземною мовою, а навчання їх стратегій самостійного оволодіння тим, що їм потрібно знати [4, с. 15].

Іншим важливим моментом є застосування проблемного підходу до навчання (problem-based approach), коли студенти самостійно (чи в малих групах) проводять дослідницькі роботи й виконують проекти з проблем, які є важливими для них і потребують формулювання й перевірки їхніх гіпотез. При цьому мова, яка вивчається, повинна використовуватися як інструмент, а не як об'єкт дослідження із широким використанням автентичних документів мовою, що вивчається [7]. Інформаційні технології дають доступ до автентичних джерел інформації, можливості самостійної практики, прямого спілкування з носіями мови в режимі on-line, а також об'єктивної самооцінки. Тому за автономією студентів формальне тестування й оцінювання усе більше замінюються самооцінкою й оцінюванням однокласниками.

У зв'язку з вищевикладеним актуальною стає проблема формування у тих, хто навчаються, навичок та вмінь самостійної роботи з іншомовним текстом. Загальновідомо, що значну частину професійної інформації іноземною мовою фахівець у майбутньому, після закінчення ВНЗ немовного профілю в умовах України, як правило, одержує через читання професійних текстів. Уміння самостійно здійснювати діяльність іншомовного читання набуває особливого значення у зв'язку з необхідністю інтеграції української соціально-економічної системи в європейську й міжнародну, що спричиняє розширення контактів у межах професійно-трудової сфери. А це передбачає уміння майбутнього фахівця ефективно використовувати комп'ютерні програми, читати ділову документацію. Робота з іншомовним текстом у друкованому вигляді, або з екрана дисплея в однаковій мірі являє собою самостійну діяльність, підготовка до якої і формування спеціальних навичок та вмінь стають важливим і актуальним завданням з початкового етапу вивчення іноземної мови у ВНЗ.

Однак активне і своєчасне формування цих умінь стримується на сьогоднішній день недостатньою кількістю науково-методичних досліджень, в яких самостійна робота під час навчання читання для ділового спілкування є предметом дослідження. Аналіз існуючих досліджень дозволяє зробити висновок про те, що самостійна робота під час навчання читання вивчалася лише в межах питань, що торкаються розробки завдань і систем вправ для самостійної роботи з іншомовним текстом, вимог до текстів для самостійного читання, а також розвитку пізнавального інтересу в ході цього виду діяльності [8].

Одним з перших закордонних методів самостійної роботи з друкованим текстом був так званий метод „SQ3R”. Цей метод був уперше розроблений F. P. Robinson у його книзі *Effective Study* [1], призначеної для носіїв англійської мови, котрі використовують її для академічних цілей. Метод передбачає роботу над текстом за п'ятьма послідовними етапами:

1. Загальне ознайомлення з текстом (*Survey*). На цьому етапі з метою антиципації змісту відбувається загальне ознайомлення з текстом в опорі на ключові моменти, такі як заголовок, підзаголовки, візуальні додатки, перший і останній абзаци.

2. Побудова питань відповідно до загального ознайомлення з текстом (*Question*). На цьому етапі читач ставить собі питання з приводу того, яку інформацію він збирається почерпнути з тексту і продовжує будувати гіпотези. За словами P. Robinson [1, с. 56], формулювання питань до змісту тексту робить читання з процесу пасивного процесом активним.

3. Читання (*Read*). На цьому етапі відбувається безпосереднє читання тексту. При цьому, читач повинен тримати у пам'яті свої припущення, зроблені раніше, й модифікувати їх відповідно до своєї потреби. Слід зупинитися більш уважно на найбільш важливих частинах і абзацах і швидко переглянути найменш важливий матеріал. Також, у процесі читання варто виділяти лексику, значення якої не вдалося визначити з контексту, з метою пізнішого з'ясування її значення.

4. Відтворення в пам'яті прочитаного (*Recite*). На цьому етапі, після завершення читання відрізка тексту (сторінки чи довгого абзацу), той, хто читає, повинен на деякий час відкласти текст і викласти самому собі зміст прочитаного матеріалу, звертаючи особливу увагу на найважливіші моменти. Багато прихильників комунікативного підходу виступають категорично проти такої вправи як переказ, стверджуючи, що такий вид діяльності малоймовірно має місце в реальному житті. Однак, це твердження є вірним, тільки коли мова йде про переказ як про загальногруповий вид вправ, коли всі студенти читали той самий текст і всі знають його зміст. Що стосується переказу як прийому самостійної роботи з текстом, то він є дуже важливим етапом під час читання, оскільки, за даними психології, більша частина інформації забувається відразу після читання.

5. Загальний огляд прочитаного тексту (*Review*). На цьому етапі читач повинен узагальнити для самого себе всю прочитану інформацію. Пізніше методика SQ3R була включена до ранніх робіт з розвитку технологій навчання на основі самоосвіти. Незабаром методика SQ3R була адаптованою для використання тими, для кого англійська є нерідною мовою. Одними з перших робіт у США, де обґрунтувався і застосовувався даний метод, були роботи, написані R.C. Yorkey, а у Великобританії – роботи за редакцією L. Heaton [6].

Зважаючи на те, що іноземна мова в будь-якому закладі освіти вивчається для спілкування в усній та писемній формах, перебудова процесу навчання іноземних мов у вищих закладах освіти повинна концентруватися на вдосконаленні навчання видів мовленнєвої діяльності – говоріння, читання, аудіювання та письма. Таке навчання має на меті формування іншомовної комунікативної компетенції у цих видах, оскільки саме через таку компетенцію здійснюється мовленнєва комунікація.

Інтегрованість навчання чотирьох видів мовленнєвої діяльності підпорядкована принципу практичної реалізації іншомовної комунікативної компетенції, тому що саме в ході реалізації цієї компетенції в практиці спілкування здійснюється інтеграція говоріння, слухання, читання та письма. Проте зазначене підпорядкування не є безпосереднім, воно відбувається через принципи заглиблення в предметний зміст і проблемності [8]. Це є наслідком того факту, що інтегрованість видів мовленнєвої діяльності в діловій комунікації обумовлена саме її предметним змістом і тими проблемами, що вирішуються за допомогою такої комунікації.

Принцип інтегрованості навчання видів мовленнєвої діяльності в процесі навчання читання є похідним від загальнометодичного принципу взаємопов'язаного навчання видів мовленнєвої діяльності [8, с. 82], вірніше, інтерпретацією останнього щодо навчання саме мови ділового спілкування. В діловому спілкуванні, як, мабуть, мало в якому іншому, різні види мовленнєвої діяльності не просто пов'язані один з одним, а інтегровані. Це можна проілюструвати ситуацією ведення ділових переговорів. Учасники таких переговорів не

просто говорять і слухають один одного. Говоріння й аудіювання постійно й органічно переходять у читання (вивчення текстів різних документів, навколо яких, власне, і ведуться переговори) й письмо (складання нових документів, внесення змін у запропоновані й ін.). Тому доцільно говорити про інтегрованість навчання усіх видів мовленнєвої діяльності в процесі викладання ділової англійської мови, а не просто про взаємозв'язок, що відповідає й підходу, що склався в закордонній методиці, де прийняте термінологічне словосполучення "integrated-skills approach" [9, 10, 11].

Опора на принцип інтегрованості навчання чотирьох видів мовленнєвої діяльності в процесі навчання читання має значний позитивний вплив на зростання навчальної мотивації. Це обумовлено тим, що, відповідно до положень, висунутих у нейролінгвістичному програмуванні, для різних людей характерне домінування різних репрезентаційних систем сприйняття дійсності: зорової, слухової, кінестетичної або іншої [9]. Чим до більшої кількості репрезентаційних систем апелює навчання, тим для більшої кількості тих, хто навчається, воно полегшується, унаслідок чого зростає й навчальна мотивація. Саме цей ефект і виникає під час постійних переходів між мовленням, що створюється самою людиною, але за допомогою різних каналів у процесі говоріння й письма, і мовленням, що сприймається нею, знову ж через різні канали під час аудіювання і читання.

БІБЛІОГРАФІЯ

1. Rivers W. M. Teaching Foreign Language Skills (2nd ed). – Chicago: University of Chicago Press, 1981. – 562 p.
2. Robinson P. ESP (English for Special Purposes). – London: Pergamon Institute of English, 1980. – 56 p.
3. Trimbl L. C. Writing. – Oxford: Oxford University Press. – 1996. – 174 p.
4. Trim J. Learner autonomy and the Council of Europe/IATEFL Newsletter. Issue No. 139 October – November 1997.
5. Tudor I. Autonomy and the traditional classroom /IATEFL Newsletter. Issue No. 139 October – November 1997. – pp.16-22.
6. Ellis M., Johnson C. Teaching business English. – Oxford: Oxford University Press, 1994. – 237 p.
7. Тарнопольський О.Б., Кожушко С.П. Принципи навчання ділової англійської мови студентів вищих навчальних закладів економічного профілю // Лінгвометодичні концепції викладання іноземних мов у немовних вищих навчальних закладах України. Київ. Видавн. Європейського ун-ту. 2003. С. 173 – 179.
8. Дегтярьова Ю. В. Методика навчання студентів вищих немовних навчальних закладів читання англійською мовою для ділового спілкування : дис... канд. пед. наук: 13.00.02 / Запорізький національний ун-т. – К., 2006. – 325 арк. : табл. – Бібліогр.: арк. 172-196.
9. Nuttal C. Teaching reading skills in a foreign language. – London: Heinemann Educational Books, 1983. – 235 p.
10. Tarnopolsky O. Constructivist blended learning approach: to teaching English for specific purposes. – London Versita, 2012. – 127 p.
11. Walsh Dolan, M. (1985) "Integrating Listening, Speaking, Reading, and Writing in the Classroom," Language Arts Journal of Michigan: Vol. 1: Iss. 1, Article 4.

REFERENCES

1. Rivers, W.M. (1981). Teaching Foreign Language Skills (2nd ed). Chicago: University of Chicago Press. [in English].
2. Robinson, P. (1980). ESP (English for Special Purposes). London: Pergamon Institute of English. . [in English].
3. Trimbl, L.C. (1996). Writing. Oxford: Oxford University Press. [in English].
4. Trim, J. (1997). Learner autonomy and the Council of Europe/IATEFL Newsletter. Issue No. 139 October. November 1997. [in English].
5. Tudor, I. (1997). Autonomy and the traditional classroom /IATEFL Newsletter. Issue No. 139 October. November 1997. [in English].
6. Ellis, M., Johnson, C. (1994). Teaching business English. Oxford: Oxford University Press. [in English].
7. Degtyarova, Yu.V. (2006). Metodyka navchannia studentiv vyshchikh nemovnykh navchalnykh zakladiv chytannia anhliiskoiu movoiu dlia dilovoho spilkuvannia : dys... kand. ped. nauk: 13.00.02 [Methods of Teaching University Students Reading in English for Business Communication]. Zaporizkyi natsionalnyi un-t. Kyiv.
8. Tarnopolskyi, O.B., Kozhushko, S.P. (2003). Pryntsyty navchannia dilovoi anhliiskoi movy studentiv vyshchikh navchalnykh zakladiv ekonomichnoho profilu [Principles of Teaching Business English for University Students in Economics] // Linhvometodychni kontseptsii vykladannia inozemnykh mov u nemovnykh vyshchikh navchalnykh zakladakh Ukrainy. Kyiv. Vydavn. Yevropeiskoho un-tu.
9. Nuttal, C. (1983). Teaching reading skills in a foreign language. London: Heinemann Educational Books. [in English].
10. Tarnopolsky, O. (2012). Constructivist blended learning approach: to teaching English for specific purposes. London Versita. [in English].
11. Walsh Dolan, M. (1985) "Integrating Listening, Speaking, Reading, and Writing in the Classroom," Language Arts Journal of Michigan: Vol. 1: Iss. 1, Article 4. [in English].

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРІВ

Юлія Дегтярьова – кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри інтенсивного навчання іноземним мовам Придніпровської державної академії будівництва та архітектури.

Наукові інтереси: дидактика та методика викладання іноземних мов, використання новітніх технологій у викладанні іноземних мов.

Віра Тютюнник – кандидат філологічних наук, доцент, доцент кафедри інтенсивного навчання іноземним мовам Придніпровської державної академії будівництва та архітектури.

Наукові інтереси: дидактика та методика викладання іноземних мов, лінгвістика та порівняльна лінгвістика, термінологія.

INFORMATION ABOUT THE AUTHORS

Yuliya Degtyariova – PhD (Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor, Department of Intensive Teaching Foreign Languages, Pridneprovsk State Academy of Civil Engineering and Architecture.

Scientific interests: TESOL, CLIL, academic writing, language assessment, curriculum and materials development.

Vira Tiutiunnyk – Candidate of Philology, associate professor, Associate Professor, Department of Intensive Teaching Foreign Languages, Pridneprovsk State Academy of Civil Engineering and Architecture.

Scientific interests: didactics and methods of teaching foreign languages, linguistics and comparative linguistics, terminology.

УДК 371.134

ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ З ВИКОРИСТАННЯМ ЕЛЕМЕНТІВ ГЕЙМІФІКАЦІЇ

Світлана ДЕНЬГАЄВА (Житомир, Україна)

e-mail: svetlana.its@gmail.com

ДЕНЬГАЄВА Світлана. ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ З ВИКОРИСТАННЯМ ЕЛЕМЕНТІВ ГЕЙМІФІКАЦІЇ

У статті розглянуто питання впровадження гейміфікації в неігровому середовищі з метою формування професійної компетентності майбутнього вчителя іноземної мови. Розкрито дефініцію “гейміфікація”, що змістовно представлено на основі реалізації ігрових технологій. Розглядаються загальні відомості використання ігрових інструментів у неігрових процесах. У статті наведено переваги використання гейміфікації у професійному середовищі, представлені перспективи їх застосування як форми організації навчального процесу.

Ключові слова: гейміфікація, ігрові елементи, неігрове середовище, вчитель іноземної мови, професійна компетентність.

DIENHAIIEVA Svitlana. THE PROCESS OF THE FUTURE FOREIGN LANGUAGES TEACHERS' PROFESSIONAL COMPETENCE FORMATION BY THE ELEMENTS OF GAMIFICATION

The article examines the process of the future foreign languages teachers' professional competence formation by the elements of gamification. Today's learners are digital natives and they grew up with digital technologies and have different learning styles, new attitude to the learning process and higher requirements for teaching and learning. Teachers are facing new challenges and have to solve important issues related to the adaptation of the learning process towards students' needs, preferences and requirements. Teachers have to use different teaching methods and approaches that allow students to be active participants with strong motivation and engagement to their own learning. Modern pedagogical paradigms and trends in education, reinforced by the use of ICT, create prerequisites for use of new approaches and techniques in order to implement active learning. Gamification in training is one of these trends. Gamification is defined as the application of game-design elements and game principles in non-game contexts. A collection of research on gamification shows that a majority of studies on gamification find it has positive effects on students, especially it is important for future foreign language teachers as it is important for them to motivate their future students properly. Early gamification strategies use rewards for players who accomplish desired tasks or competition to engage players. Types of rewards include points, achievement badges or levels, the filling of a progress bar, or providing the user with virtual currency. Making the rewards for accomplishing tasks visible to other players or providing leader boards are ways of encouraging players to compete. Using the elements of gamification during the lessons makes the process of students' learning motivating. For example, DuoLingo which is actually a language learning platform. The game is created for free language learning offering different levels based on developed skills of the learners. The learners also can look at other learners' progress and provide feedback. If the student completes the task within the time limit, they earn points as well as a time bonus. DuoLingo is definitely a great achievement in terms of gamification in the future foreign languages teachers' professional competence formation.

Key words: gamification, game elements, non-playing environment, future foreign languages teacher, professional competence.

Постановка проблеми. У світі глобальної конкуренції якість освіти стає тим фактором, що дозволяє як окремому індивіду, так і суспільству в цілому посісти й втримати провідні позиції на ринку. Тільки постійна робота над собою зробить людину гідним кандидатом на ринку праці. Навички 21 століття відносяться до широкого спектру навичок – таких як уміння навчатися та мислити як інноватор (зокрема, критичне мислення, креативність, співпраця та комунікація), а також навички у сфері інформації, медіа та технологій [4].

Проте, застарілі методики навчання обтяжують студента тонною загальноосвітніх знань, які можуть йому ніколи не знадобитися і ми все більше стикаємося з проблемою небажання здобувати знання, з відсутністю мотивації до навчання. Сучасні завдання освіти повинні включати в себе не тільки саму передачу освітнього контенту, але включати у себе процес залучення, стимуляції їх інтересів, збереження уваги і підтримування постійного зворотного зв'язку. Сучасні освітні системи ставлять для себе важливою метою не тільки зберегти і